

КАСАБА УЮШМАЛАРИ ФАОЛИЯТИДА РАҚАМЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДАН САМАРАЛИ ФОЙДАЛАНИШ

Закирлаев Умид Джавланович

Ўзбекистон Касаба уюшмалари федерацияси Ёшлар масалалари бўйича раис маслаҳатчиси. Тошкент, Ўзбекистон.

DOI: https://doi.org/10.55439/EIT/vol11_iss1/a41

Аннотация

Мақолада касаба уюшмалари фаолияти самарадорлигини оширишда рақамли технологияларни қўллаш, рақамли платформани жорий этиш зарурлиги асослаб берилган. Касаба уюшмаси ташкилотининг рақамли платформасини, шу жумладан ички ва ташқи хизматларни, шунингдек, мобил иловаларини яратиш бир қатор асосий вазифаларни ҳал қилиш имконини бериши асосланган. Рақамли платформа фойдаланувчилари ўртасидаги ўзаро ҳамкорлик, шунингдек, уни қўллашнинг асосий вазифалари ва режалаштирилган натижалари аниқланади.

Калит сўзлар: касаба уюшмалари, касаба уюшмалари бошқаруви, фуқаролик жамияти, касаба уюшма рақамли платформаси, касаба уюшмалари фаолиятини рақамлаштириш, рақамли технологиялар.

Кириш

Рақамлаштиришнинг бандликка таъсирини фақат иш ўринларини йўқотиш ёки иш ўринларини яратиш нуқтаи-назаридан ўлчаш жуда бир томонлама бўлар эди. Натижаларни бундай баҳолашга асосланиб, унинг «яхши» ёки «ёмон» эканлигини фақатгина прогноз қилиш мумкин. Касаба уюшмалари энди бу нарса ҳақида ўйлашни тобора кўпроқ англаб етишмоқда, айниқса, айнан қайси технологияларни касаба уюшмалари фаолиятига жорий этиш кераклиги бўйича чуқур изланишлар олиб боришни тақозо этмоқда.

Таҳлилларга қарайдиган бўлсак, 10 миллион ходимнинг манфаатларини ифодаловчи Европа давлат хизматлари касаба уюшмалари федерацияси ўз ходимларига келажакда иш жойларида қандай ёрдам бериш бўйича муҳокамани аллақачон бошлаб юборишган. Касаба уюшмалари рақамли технологияларни жорий этишда фаолроқ бўлишга ва ўз аъзоларининг янги технологиялардан қандай фойдаланиш тўғрисида қарор қабул қилишда иштирок этиш ҳуқуқига эга бўлишини таъминлашга интилмоқда.

Шуни алоҳида таъкидлаш керакки, ходимлар иш жойларига янги технологияларни жорий этишга танқидий қарашни давом эттиради ва тариф музокараларини рақамлаштириш жараёни билан боғлиқ ҳолда ишчиларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилишнинг асосий воситасига айлантиришга интилади. Рақамлаштиришнинг муҳим талаби шундаки, иш берувчилар ўзларининг ишчи кучи билан янги технологияларни жорий этишни олдиндан муҳокама қилишлари ва уларнинг фикрини ҳисобга олишлари муҳимдир. Шу тарзда касаба уюшмалари

рақамли технологияни жорий этишдан келиб чиқадиган ҳар қандай салбий оқибатларни йўқ қилишни хоҳлайди. Шу тариқа улар рақамли технология нафақат касба уюшмалари ривожига ҳисса қўшишига, балки ходимларнинг манфаатларига ҳам жавоб беришига интилишади. Шу жиҳатдан ҳам касба уюшмалари фаолиятида рақамли технологияларни жорий этиш, ходимларни мазкур технологиялардан фойдаланиш даражаларини ошириш ҳамда бу орқали юқори самарадорликка эришиш муҳим аҳамият касб этади.

Мавзуга оид илмий ва амалий манбалар таҳлили

Бугунги кунга қадар иқтисодиётнинг турли тармоқ ва соҳалари, жумладан, ижтимоий соҳа объектларига рақамли технологияларни қўллаш бўйича назарий ва амалий жиҳатдан қатор илмий жамият ва олимлар томонидан илмий-тадқиқот ишлари олиб борилган. Жумладан, International Society for Technology in Education (ISTE) томонидан жамият рақамли технологиялар ва ўқитиш соҳаларидаги ривожланишни ошириш учун фойдаланиш мумкин бўлган инновационлар ҳақида тадқиқотлар олиб боради. Шу билан бирга, бу жамият шахсий ривожланиш ва креативликни қўллаб-қувватлашга ҳам эътибор қаратади.

National Association for the Education of Young Children (NAEYC) жамиятда болалар ва уларнинг ўқитиш соҳасига оид тадқиқотлар олиб боради. Рақамли технологияларнинг болалар ўқитишида ўз муҳим ўрнини таъкидлаш ва уларнинг таълим тизимларини яхшилашга қаратилган, техникавий воситалар ва дастурлар ҳақида тавсиялар беради.

Joan Ganz Cooney Center – бу илмий марказ рақамли технологияларнинг болалар оромгоҳларида ўқитишда ва ўрганишда қўлланишига оид тадқиқотлар олиб боради. Бу марказ, таълим соҳасида рақамли технологиялардан фойдаланишнинг янада ўрганишига ва ўсишига ёрдам бериш учун дастурлар, ўйинлар ва бошқа воситалар тузади.

Common Sense Media – бу жамият рақамли технологиялар ва болалар оромгоҳларига оид масалаларни муҳокама қилади. Шу билан бирга, улар таълим соҳасидаги рақамли технологияларнинг ўқитишга яхшилашига ва фойдаланишининг зарарлилигини камайтиришга қаратилган усуллар ҳақида ҳам кўрсатмалар беради.

Bright Horizons – бу тадқиқот маркази болалар оромгоҳларига оид соҳаларда тадқиқотлар олиб боради. Ушбу марказ таълим соҳасида рақамли технологияларнинг фойдали қўлланилиши ва болаларни ўқитишида рақамли технологиялар ва бошқа инновациялар ҳақида тавсиялар беради.

Шу билан бирга, бир неча бошқа илмий жамиятлар ҳам бу йўналишда тадқиқотлар олиб боришган, масалан, American Educational Research Association, Association for Educational Communications and Technology, va Association for the Advancement of Computing in Education каби илмий жамиятлардир.

Хорижий олим Anthony Townsend “Smart Cities: Big Data, Civic Hackers, and the Quest for a New Utopia” номли китобида, касб-ҳунар мероси орқали фойдаланиш ва ахборот технологиялари ёрдамида шаҳарларни энг яхши тарзда таъминлашга қаратилган ўзгартиришлар ҳақида ёзган.

Carlo Rattining тадқиқотлари шаҳарларда ишлатиладиган ахборотлар ва маълумотлар йиғилиш технологиялари, маълумотлар кўрсатиш воситалари ва шахсий қурилмалар каби инновацияларга асосланган.

Martin Dodgening “Digital Cities: The Internet and the Geography of Opportunity” va “Atlas of Cyberspace” nomli kitoblariда ахборот технологияларининг ўзгариши, шаҳар ва объектлар тарихи ҳамда географияси, уларда хизмат кўрсатишни ташкил этиш ва бошқа соҳаларга киришни қўллаб-қувватлаш ҳақида ёзган.

Юқоридаги таҳлиллардан кўриш мумкинки, айнан касба уюшмалари фаолиятида рақамли технологияларни жорий этиш, мазкур технологиялардан самарали фойдаланиш ва улар фаолиятини автоматлаштириш жараёнлари бўйича етарлича тадқиқотлар олиб борилмаган. Бу эса, биз томонимиздан айнан мазкур жараёнларни тадқиқ қилишга асос бўлиб хизмат қилмоқда.

Таҳлиллар

Янги технологик тартибга ўтишнинг замонавий шароитида инновация ва модернизацияни ривожлантиришнинг асосий тенденциялари мамлакат аҳолисининг турмуш даражаси ва сифатини оширишга қаратилган. Инновацияларга йўналтирилган ва якуний истеъмолчининг хоҳиш-истакларини инобатга олган ҳолда ижтимоий тақрор ишлаб чиқаришнинг барча соҳаларини ривожлантиришга ҳисса қўшадиган рақамли трансформацияга алоҳида ўрин берилади. Бундай ўзгаришларнинг моҳияти рақамли технологияларни кенг қўллаш орқали ташкилотни бошқаришнинг анъанавий моделларини интеграциялаш ва ўзгартиришдан иборат. Шундай қилиб, рақамли трансформация шароитида инновацион муҳит, биринчи навбатда, ташкилотнинг инновацион фаолияти туфайли рақамли ресурсларни ўз ичига олиши керак, уларнинг ривожланиши узлуксиз бўлиши ва атроф-муҳит таъсирида трансформация қилиш имкониятига эга бўлиши керак [1, 2].

Буларнинг барчаси мақсадли аудитория билан ўзаро алоқада янги ёндашувларни ишлаб чиқиш ва инновацион рақамли контентни шакллантиришни талаб қилади. Замонавий рақамли технологиялар, бир томондан, ташкилотлар фаолиятини осонлаштириш, уларнинг жозибадорлик ва рақобатбардошлик даражасини ошириш учун мўлжалланган, бироқ, бошқа томондан, таниқли Метсалфе қонунида айтилишича, рақамли маконни ташкил этишнинг фойдалилиги тобора ортиб бормоқда. Тармоқдан фойдаланадиган иштирокчилар сонининг ортиб бориши ундаги маълумотларнинг экспоненциал ўсишига, ташкилотлар, фуқаролар ва ижтимоий-иқтисодий тизимлар ўртасидаги алоқаларнинг миқдори, сифати ва хилма-хиллигига олиб келади, бу табиий равишда "барча тармоқ" нинг янада мураккаб ва синхрон интеграциялашувига олиб келади. Форматларнинг хилма-хиллиги ва маълумотлар ҳажми ортиб бормоқда, технологиялар сони ва хилма-хиллиги кўпаймоқда ва шунга мос равишда ахборот маконида самарали ишлаш учун янги воситаларга эҳтиёж бор.

Давом этаётган жараёнларнинг аҳамияти жамоат ташкилотлари, шу жумладан касба уюшмалари учун алоҳида аҳамиятга эга, чунки бундай ташкилотларда рақамли бошқарув технологияларидан фойдаланиш мақсадли аудитория билан муносабатлар тизимини модернизация қилиш ва шахсни ривожлантириш ҳамда алоқа фаоллигини ошириш орқали унинг самарадорлигини оширишга ёрдам беради. Касба уюшмаларини бошқаришда рақамли технологиялардан фойдаланиш катта маълумотлар билан ишлашда юқори самарадорликка эга бўлади, чунки жамоат ташкилотлари ихтиёрида бўлган ҳар қандай маълумот, шу жумладан билим ва ахборот ахборот жамиятида рақамли шаклда ўзгартирилади ва сақланади. Буларнинг барчасига рақамли инновацион муҳитда ўрта асосий компонент ёки аспекти

комплекс қўллаш орқали эришиш мумкин: контент, технология ва ваколатлар. Асосийси, бу таркибий қисмларнинг барчаси фақат яқин муносабатларда кўриб чиқилиши керак, чунки улар бир-бирини аниқлайди ва технологик имкониятлар ва анъанавий бошқарув механизмларидан фойдаланиш ўртасидаги тафовут муаммосини ҳал қилади. Шундай қилиб, ҳар қандай рақамли ресурс ҳисобига таркибни кўпайтиришда технологиялар ва малакаларни мос равишда ривожлантириш талаб этилади. Аксинча, технология каби бошқа ресурсларни ривожлантириш контентнинг мутаносиб ривожланишини ва шунинг учун компетенцияларни талаб қилади [3, 4].

Касаба уюшмалари ташкилотларида рақамли бошқарув технологияларидан ҳам устав фаолиятида, ҳам кундалик ишда фойдаланиш ишчиларнинг меҳнат ҳуқуқларини ҳимоя қилиш ва уларни фаол ўзаро ҳамкорлик орқали иш берувчи билан ижтимоий муносабатларнинг барча масалаларида қўллаб-қувватлаш жараёнлари самарадорлигини оширишга қаратилган. Касаба уюшмаси ташкилоти ишининг муваффақияти ва самарадорлиги касаба уюшма ташкилоти ишини бошқарадиган ва мувофиқлаштирувчи касаба уюшма органларининг ташкилий бирлигига, ресурсларнинг мавжудлигига ва фаолиятига боғлиқ.

Касаба уюшмалари фаолиятини рақамлаштириш бу, биринчи навбатда, инновацион бошқарув ва ўзаро ҳамкорлик муҳитини шакллантириш бўлиб, у рақамли платформа деб аталадиган электрон маълумотлар базасини яратишни кўзда тутаяди, бу унинг аъзоларининг ҳисобини юритиш имконини беради. Касаба уюшмаси ташкилотининг тузилмаси ва унинг таркибидаги муносабатларни акс эттирувчи (шу жумладан, раис, касаба уюшма қўмитаси, касаба уюшмалари таркибий бўлинмалари, фаоллар ва бошқалар), таркибий бўлинмалар ўртасидаги ахборот оқимини кузатиб бориш, бу содир бўлаётган ўзгаришларга ўз вақтида ва тезкор жавоб бериш имконини беради [5, 6, 7].

Касаба уюшмаси ташкилотининг рақамли платформасини, шу жумладан ички ва ташқи хизматларни, шунингдек, мобил иловаларини яратиш бир қатор асосий вазифаларни ҳал қилиш имконини беради:

- ягона идентификация ва аутентификация тизимида рухсат этилган иштирокчиларни аниқлаш (шу жумладан, касаба уюшмаси аъзолари бўлган ходимлар тўғрисидаги маълумотларни тўплаш ва тасдиқлаш учун Давлат хизматлари орқали рухсат олиш имконияти);

- таълим олиш имкониятлари (стажировка, қайта тайёрлаш, малака ошириш), ишга жойлашиш вақтида тасдиқланиши мумкин бўлган фуқаронинг малакаси, қисқа муддатли ишга жойлашиш имкониятлари тўғрисидаги маълумотларни ва бошқа маълумотларни тўплаш, сақлаш ва қайта ишлаш, фуқароларнинг бандлигини таъминлашга қўмаклашиш;

- платформадаги маълумотларни электрон форматда тақдим этиш;

- ижтимоий қўллаб-қувватлаш чора-тадбирларини мақбул тақсимлаш ва мақсадли йўналтириш учун мақсадли аудитория эҳтиёжларини, ҳаётий вазиятларни ва касаба уюшмаси аъзолари тўғрисидаги бошқа маълумотларни таҳлил қилиш;

- порталнинг барча фойдаланувчиларининг ахборот ўзаро ҳамкорлиги (ахборотни узатиш, билдиришномалар, тасдиқлашлар ва бошқалар);

■ порталда касаба уюшма аъзоларининг мурожаатлари билан ишлашни ташкил этиш, шунингдек, касаба уюшма аъзоларининг қоғоз ва электрон почта орқали мурожаатларини рақамлаштириш ва тизимга киритиш;

■ касаба уюшмаси аъзосининг таълим даражаси, малакаси, меҳнат дафтарчаси ва ички рейтинги тўғрисидаги маълумотларни ўз ичига олган рақамли профилини шакллантириш;

■ тизимдаги маълумотларни қайта ишлаш ва таҳлил қилиш, ташкилот маъмурияти сўровига биноан батафсил ҳисоботларни тақдим этиш;

■ платформа иштирокчилари билан ҳамкорликнинг самарадорлиги ва сифатини ошириш учун касаба уюшма аъзолари ва ташкилот раҳбариятидан фикр-мулоҳазаларни йиғиш.

Юқорида санаб ўтилган касаба уюшма ташкилотининг вазифалари иштирокчилар томонидан яратилган маълум бир маълумотни бошқариш тизимини ягона рақамли платформа асосида шакллантиришни ва ахборот оқимларининг кўплаб кўрсаткичлари ва хусусиятларини ўз ичига олади.

Хулоса ва таклифлар

Шундай қилиб, касаба уюшма ташкилоти фаолиятига ягона рақамли платформани яратиш ва жорий этиш касаба уюшма аъзолари билан фаол ҳамкорлик қилиш, уларнинг хабардорлик даражасини ва жамоат ишларига жалб этиш, шунингдек, янги аъзоларни жалб қилиш имконини беради. Шу билан бирга, платформа шакллантирган асосий қадрият моддий манфаатлар эмас, балки ходимларни ижтимоий қўллаб-қувватлашни кучайтириш ва кенгайтиришдир. Касаба уюшмаси ташкилотида ягона рақамли платформадан фойдаланишнинг асосий натижалари қуйидагилар бўлиши керак:

- маҳаллий касаба уюшма ташкилотининг бошқарув самарадорлигини ошириш ва ички жараёнлар устидан тўлиқ назоратни таъминлаш;
- негизида Бошланғич касаба уюшма ташкилоти ташкил этилган ташкилотнинг кадрлар хизмати ва бухгалтерия бўлими билан ўзаро ҳамкорликни таъминлаш;
- касаба уюшмаси негизида Бошланғич касаба уюшма ташкилоти ташкил этилган ташкилот раҳбарияти ва ҳамкорлар учун тезкор ва даврий ҳисоботларни тайёрлашни соддалаштириш;
- касаба уюшма аъзоларини рўйхатга олиш (касаба уюшмасига кириш, ундан чиқиш) ва фаолларни баҳолашни автоматлаштириш;
- касаба уюшмасида таҳлилий ишларнинг самарадорлиги ва сифатини ошириш;
- Касаба уюшмалари маблағларини ҳисобга олиш ва улардан самарали фойдаланиш ҳамда турли харажатларни камайтириш.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Благинин В.А., Матвеева А.И. Исследовательские фронты: стратегический императив развития Российской науки // Московский экономический журнал. – 2016. – № 4. – с. 54.
2. Кулапов М.Н., Масленников В.В., Абрамов Р.А. Трансформация системы управления университетом экономического профиля // Вестник Российского

экономического университета им. Г.В. Плеханова. – 2020. – № 4(112). – с. 143–157. – doi: 10.21686/2413–2829–2020–4-143–157.

3. Фомина А.С., Скрипникова М.И. Коллегиальный орган, осуществляющий общее руководство университетом (из истории РЭУ им. Г. В. Плеханова) // Вестник Российского экономического университета им. Г.В. Плеханова. – 2017. – № 4(94). – с. 189–199.

4. Ефимов Е.Н., Фоменко Н.М. Тенденции развития сетевой электронной среды // Системы управления и информационные технологии. – 2009. – № 2–1(36). – с. 122–126.

5. Денисов И.В., Положишникова М.А., Куттыбаева Н.Б., Петренко Е.С. Цифровые предпринимательские экосистемы: бизнесплатформы как средство повышения эффективности // Вопросы инновационной экономики. – 2020. – № 1. – с. 45–56. – doi: 10.18334/vines.10.1.100662.

6. Крылов И.А. «Цифровая тень» человека как недостающий аспект цифровой экономики предприятия // Вестник Саратовского государственного социально-экономического университета. – 2019. – № 2(76). – с. 26–28.

7. Смирнов Ю.И., Скрипникова М.И., Мажиев Х.Н., Катабай П.Х., Долгополов Г.В. Мобильное приложение «Профсоюз-онлайн» как один из ключевых аспектов цифровизации деятельности профсоюза работников народного образования и науки Российской Федерации // Вестник Саратовского государственного социально-экономического университета. – 2020. – № 3(82). – с. 28–32.